

Herstart met overtuiging

MKZ- en BSE-getroffen bedrijven produceren meer door aankoop jonge Holsteins

Tom Niehof Ite Hamming Sander de Roos

De herbevolking van door BSE en MKZ getroffen bedrijven bracht veel veehouders in een nieuwe situatie met andere koeien. NRS startte samen met Tom Niehof, student van HAS Larenstein in Deventer, een diepgaand onderzoek.

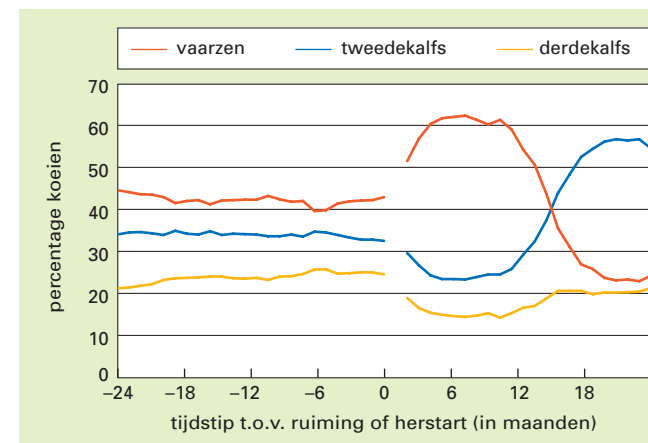
In het voorjaar van 2001 was Nederland in de ban van de mond- en klauwzeeruitbraak en werden veel bedrijven geruimd. De meeste maakten nog diezelfde zomer een nieuwe start met een volledig nieuwe veestapel. Inmiddels zijn we twee jaar verder en zijn er veel ervaringen bekend van opnieuw gestarte veehouders, onder andere over de prestaties van de veestapel. Sommigen zagen de productie stijgen, anderen bemerkten een stijging van het celgetal, maar onduidelijk bleef wat precies de oorzaak daarvan was. MPR-gegevens voor productie en celgetal van 262 bedrijven (234 uit de MKZ-periode en 28 daarbuiten) zijn geanalyseerd over een periode van vier jaar vóór de ruiming tot bijna twee jaar na de herstart. Hierbij werd gebruikgemaakt van gegevens uit de fokwaardeschatting met het testdagmodel. Dit model leent zich goed voor een analyse van dagproducties omdat het 'ruwe' producties ontleedt in externe factoren, genetische aanleg en bedrijfsmanagement.

Holsteinisatie

Nadat de bedrijven gemiddeld bijna vier maanden leeg hebben gestaan kwamen er nieuwe koeien op het bedrijf. Op dat moment was er extra veel vraag naar vee. Veelal werd het vee dan ook aangekocht van meerdere bedrijven en betrof het voornamelijk jongvee. Dit laatste blijkt ook uit figuur 1, waarin de relatieve frequentie van vaarzen, tweede- en derdekalkskoeien is weergegeven (lactaties 4 en hoger zijn niet weergegeven, aangezien deze niet worden meegenomen in het testdagmodel). Duidelijk zichtbaar is dat het aandeel vaarzen flink stijgt na herstart, zelfs tot boven de 60 procent. Ruim een jaar later, wanneer de vaarzen opnieuw gaan afkalven, neemt het percentage vaarzen sterk af en het aandeel tweedekalkskoeien sterk toe. De herbevolking leidde tevens tot een opvallende verschuiving in het rasbeeld. De Holsteinisatie, die voor de ruiming al was ingezet, maakt na herstart een behoorlijke sprong, zodat bijna drie kwart van de dieren zuiver Holstein is (zie figuur 2).

Tabel 1 – Verschil in melkproductie vóór en na ruiming op door MKZ en BSE geruimde bedrijven, ontleed in externe factoren, genetische aanleg en bedrijfsmanagement (* als percentage van productie vóór de ruiming)

	MKZ-bedrijven		BSE-bedrijven	
	kg	relatief (%)*	kg	relatief (%)
productie vóór ruiming	24,3	—	24,7	—
productie na ruiming	25,0	—	26,8	—
verschil	+0,7	+3	+2,1	+9
externe factoren	-0,6	-3	-0,1	0
genetische aanleg	+1,3	+5	+1,3	+5
bedrijfsmanagement	+0,2	+1	+0,9	+4

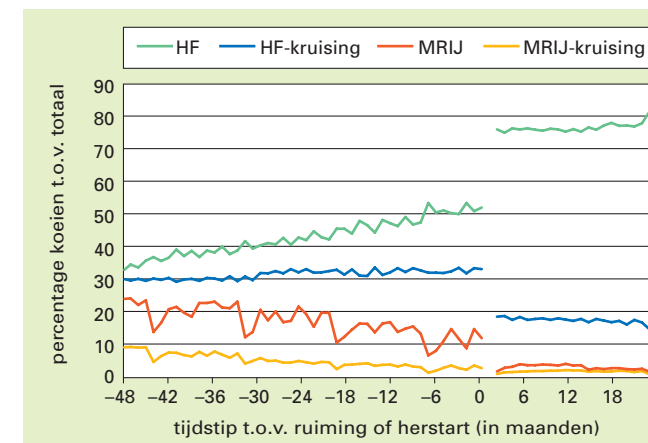
Figuur 1 – Verloop van het percentage vaarzen, tweede- en derdekalkskoeien vóór de ruiming en na de herstart

Tabel 1 laat zien dat de melkproductie op de MKZ-bedrijven gemiddeld is gestegen van 24,3 kg per dag vóór de ruiming naar 25,0 na de herstart, een toename van 0,7 kg per dag (+3 procent). Op basis van externe factoren (factoren die van invloed zijn op de dagproductie van een koe zoals pariteit, aantal dagen na afkalven, leeftijd en seizoen) werd eigenlijk een productiedaling verwacht van 0,6 kg melk per dag. De grote hoeveelheid vaarzen die werd gemolken lag hieraan ten grondslag. De genetische aanleg van de koeien neemt echter toe met 1,3 kg melk per dag, wat met name verklaard kan worden door de verjonging en de Holsteinisatie van de veestapel. De verhoging van de genetische aanleg is daarmee de belangrijkste reden van de productiestijging op de geruimde bedrijven.

Het bedrijfsmanagement tot slot leidt tot een lichte stijging van 0,2 kg melk per dag. Dit betekent dat gemiddeld over alle bedrijven de veehouders goed in staat bleken om hun productie op peil te houden. De positieve invloeden van bijvoorbeeld verbouwingen aan stallen bleken dus gemiddeld meer gewicht in de schaal te leggen bij de melkproductie dan de negatieve invloeden van bijvoorbeeld het binnenslepen van ziekten. Interessant is het verloop van de invloed door het bedrijfsmanagement na de herstart. Met de herstart neemt deze flink toe, waarna het geleidelijk weer terugzakt naar het vertrouwde niveau. De resultaten voor vet- en eiwitproductie waren sterk vergelijkbaar met die van de melkproductie. Gemiddeld genomen is het celgetal niet veranderd. Er zou een daling verwacht mogen worden omdat er meer vaarzen werden gemolken. Doordat het celgetal in de zomer en het najaar van 2001 ook in de rest van Nederland hoger lag, blijft het gemiddelde celgetal op de geruimde bedrijven gelijk. Ook de gemiddelde genetische aanleg voor uiergezondheid bleef gelijk.

BSE-bedrijven

De 28 bedrijven die buiten de MKZ-periode zijn geruimd zijn ook afzonderlijk geanalyseerd. Dit zijn bedrijven die tussen 1995 en

Figuur 2 – Verloop van het percentage HF, HF-kruising, MRIJ en MRIJ-kruising vóór de ruiming en na de herstart

2001 hoofdzakelijk vanwege BSE zijn geruimd. Tabel 1 laat zien dat deze bedrijven na de herstart opmerkelijke resultaten behalen. Een productiestijging van 2,1 kg melk per dag (+9 procent) wordt veroorzaakt door eenzelfde toename in genetische aanleg als bij de MKZ-bedrijven. Tevens lijkt het bedrijfsmanagement een structurele verandering te hebben ondergaan. De toename van 0,9 kg melk door bedrijfsmanagement wordt vrijwel direct na de herstart gerealiseerd en blijft vervolgens ook gehandhaafd op dat niveau. De externe factoren laten niet de daling zien als bij de MKZ, waarschijnlijk doordat complete veestapels zijn aangekocht.

In dit onderzoek is het effect van de ruiming op de melkproductie en het celgetal geanalyseerd. Uiteraard zullen er bij de ervaringen van veehouders uit de periode na de herstart ook vele andere factoren een rol spelen. Te denken valt aan de gezondheid en duurzaamheid van de veestapels. Desondanks kan geconcludeerd worden dat de bedrijven sinds hun herstart gemiddeld beter produceren dan daarvoor, met name door een verbetering van de genetische aanleg en door een verbetering in het bedrijfsmanagement.

T. J. B. Niehof, student Rundveehouderij AHS Larenstein, Deventer
Ir. A. P. W. de Roos, onderzoeker NRS
Ing. I. Hamming, productspecialist NRS

Conclusies

- Bij de herstart vond een sterke verjonging en Holsteinisatie plaats.
- Gemiddeld nam de melkproductie toe. De stijging van de genetische aanleg was hiervoor de belangrijkste reden.
- Het bedrijfsmanagement (voeding, huisvesting) verbeterde licht.
- Het gemiddelde celgetal veranderde nauwelijks na de herstart.